

*Водолазська Є. О., магістр, Трачук Д. В., магістр,  
Кокоріна Г. В., доц., Давиденко І. В., доц.  
Київський національний університет технологій та дизайну*  
**МУЗЕЙ КОСТЮМА ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРОСТІР**

*Анотація.* В статті розглянуто ключові аспекти існування музею моди як структурного підрозділу навчального закладу дизайнерського профілю. Дослідження проведено на основі аналізу діяльності музейних зібрань при українських і закордонних коледжах та університетах, їх ролі у навчальному процесі. Викладено основні підходи до формування колекції реконструйованого костюма в Київському національному університеті технологій та дизайну, дана оцінка досвіду презентації колекції на виставкових майданчиках.

**Ключові слова:** музей моди; реконструкція костюма; дизайн одягу; виставка.

*Vodolazska E.A., Trachuk D.V., Kokorina G.V., Davydenko I.V.  
Kyiv National University of Technologies and Design*  
**COSTUME MUSEUM AS AN EDUCATIONAL SPACE**

*The article considers the key aspects of the existence of the fashion museum as a structural division of an educational institution of Design profile. The study was conducted on the basis of an analysis of the activities of museum collections at Ukrainian and foreign colleges and universities, their role in the educational process. The main approaches to the formation of a collection of reconstructed costumes at the Kiev National University of Technology and Design are described, and the experience of presenting the collection at exhibition venues is evaluated.*

**Keywords:** Fashion Museum; Costume reconstruction; fashion design; exhibition.

**Вступ.** Актуальність статті обумовлена відсутністю глибокого осмислення та оцінки можливості роботи майбутніх дизайнерів та фахівців з історичними костюмними артефактами. Відомо, що автентичні музейні зразки одягу – це рідкість, вони малодоступні для більшості дизайнерів, які практикують, з огляду на те, зокрема, що зберігання текстильних експонатів є складним процесом. Виходом з цієї ситуації може бути створення збірки реконструйованого історичного та етнографічного одягу. В Київському національному університеті технологій та дизайну робота в даному напрямку проводиться вже більше ніж двадцяти років, її результатом є колекція реконструйованого костюма, яка налічує близько 500 моделей [1]. Сьогодні відомо, що подібний досвід мають інші вітчизняні та закордонні заклади вищої освіти дизайнерського профілю [2]. Сутність та проблемні аспекти цієї діяльності майже не висвітлюються в науковій літературі. Більш системно науковці вивчають діяльність самостійних музеїв костюма та феномен костюмних виставок [3]. Але роль університетських музеїв в навчальному процесі, їх взаємодія між собою, а також творчі колаборації різноманітних державних та приватних профільних музеїв з освітніми закладами – це питання, які чекають серйозного наукового аналізу. Крім того, окремі аспекти взаємодії модної та музейної дійсності пов'язані з дискусією про статус моди в сучасних науці й мистецтві.

В якості об'єкту дослідження в даній статті розглядається вітчизняна практика комплектування та презентації зразків костюма в навчальному закладі мистецького спрямування. Предметом є сучасні тенденції вітчизняного і закордонного музейного будівництва в вищій школі, а також концептуальні засади музеєфікація моди. У зв'язку з цим представляється особливо необхідним розглянути питання про специфіку діяльності музею костюма і моди в закладах освіти в Україні та за кордоном, проблему його генезису і динаміки розвитку.

**Постановка завдання.** Основне завдання даного дослідження полягало в аналізі та систематизації досвіду створення костюмних колекцій в профільних дизайнерських навчальних закладах України та світу. Важливими є також узагальнення науково-освітньої ролі «Костюмотеки» – збірки костюмної реконструкції при Київському національному університеті технологій та дизайну, визначення перспектив використання колекції в іміджевих цілях.

**Результати досліджень.** В багатьох університетах та академіях України є музеї історії закладу, в навчальних закладах художнього напрямку – фонди та виставкові майданчики для експонування мистецьких раритетів та творчих робіт студентів та викладачів. Так, наприклад, виставкові заходи Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука відбуваються в так званому конгрес-холі. Це великий виставковий простір, де регулярно представляють студентські роботи з різних напрямків, твори видатних художників України, проводять творчі конкурси. Костюм та текстильні вироби – важливі частини постійних виставок.

В аналогічному напрямку діє Львівська національна академія мистецтв, в якій створено музей з метою збереження, дослідження та використання в навчальному процесі творів мистецтва, які засвідчують розвиток художньої освіти в Україні та відбивають етапи формування самобутньої львівської мистецької школи. У фондах музею зберігаються дипломні роботи та твори відомих майстрів, виконані в кераміці, склі, дереві, метали та художньому текстилі. Сьогодні музей займається не тільки фондовою, експозиційною та виставковою роботою, він існує як інформаційний і науково-методичний центр.

Регулярні виставки творчих робіт студентів та викладачів проводяться у виставковій залі музею Харківській державній академії дизайну і мистецтв, а «Вісник ХДАДМ» публікує репродукції дизайнерських та образотворчих проєктів академії. Надзвичайно багатими є фонди музею Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, які нараховують більш ніж 3500 одиниць зберігання: роботи з різьбярського мистецтва, кераміка відомих традиційних осередків України, вироби з кольорових металів, колекція художніх виробів зі шкіри, оригінальні твори відомих косівських майстрів вишивки та декоративного ткацтва. З огляду на кількість експонатів та їх історико-мистецьке значення збірка цих коштовностей оберігається державою і взята на облік Українським товариством охорони пам'яток історії та культури.

Слід відзначити також виставкову діяльність Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури (м. Київ). В галереї академії традиційно відбуваються презентації каталогів, книжок, експонуються творчі роботи викладачів академії, стажистів, аспірантів та студентів. В експозиції також зібрані різні типи постановок, що входять до навчальних програм, і студенти академії мають можливість приходити до виставкової зали та копіювати роботи. Офіційний сайт академії має окрему сторінку, присвячену фондовій та виставковій діяльності НАОМА.

Сьогодні, враховуючи активні професійні контакти вітчизняних фахівців із закордонними навчальними центрами, а також доступність інформації щодо різноманітної музейної та виставкової діяльності, існує можливість проаналізувати діяльність визначних світових навчальних закладів з дизайну. Слід зазначити, що підтримка власного музею – це звичний і необхідний атрибут існування майже будь-якого успішного мистецького освітнього центру. Розглянемо музейну та виставкову діяльність деяких з них. Найцікавіший досвід мають старовинні школи моди, до яких, безумовно, належить Центральний коледж мистецтв та дизайну імені Святого Мартіна (м. Лондон, Великобританія). Музейна колекція коледжу містить стародруки, гравюри,

ілюмінований рукопис, плакати, документальні фільми, а також текстиль, вишивку та одяг, які охоплюють період з XIII століття по теперішній час. У фондах музею зберігаються матеріали, створені співробітниками коледжу і студентами за останні сто років, зокрема випускні роботи студентів, виконані для здобуття ступеня за останні два десятиліття. Музей є досить доступним для відвідування, існує онлайн-каталог зібрання, щорічно відбираються кращі роботи випускників для поповнення колекції. Унікальним є досвід експонування (так звані «віконні галереї»), коли творчі роботи виставляються у вікнах [5].

Звернемося до американського досвіду колекціонування костюмних артефактів при навчальних закладах. Музей мистецтв Школи дизайну Род-Айленду (м. Провіденс, США) був заснований ще в 1877 році та є двадцятим за величиною художнім музеєм в Сполучених Штатах [4]. Колекцію музею складає близько 100000 об'єктів, які презентують широкий спектр мистецької діяльності з усього світу, включаючи Стародавній Єгипет, Азію, Африку, Стародавню Грецію та Рим, Європу та Америку. В музеї зберігається одна з найкращих колекцій історичного текстилю та предметів одягу, які виготовлялися в різних регіонах Америки в різні часи, від 1500 р. до н.е. до сьогодення. Але основним напрямком діяльності кураторів музею сьогодні є придбання та експонування сучасної моди та текстилю з усього світу.

Серед американських відомих центрів з підготовки дизайнерів, які мають власні музеї, відмітимо також Технологічний інститут моди (м. Нью-Йорк, США). Постійна колекція музею налічує більш ніж 50000 предметів одягу та аксесуарів, а завдяки популярним виставкам музей заслужив прізвисько «наймодніший музей в Нью-Йорку». Експозиційну частину музею складають три галереї, в тому числі для студентів і викладачів. Є галерея для спеціальних виставок, які повністю змінюються кожні шість місяців, є майданчик, де кілька разів на місяць проводяться зустрічі з дизайнерами та експертами світу моди [6].

Одним з найбільш відомих музеїв подібного профілю на пострадянському просторі є Музей художніх тканин Російського державного університету ім. А.Н. Косигіна, який складає окремий підрозділ Навчально-виставкового центру. Колекція нараховує понад 25000 одиниць зберігання, її ядро – це російський художній текстиль: парчеві тканини фабрики Сапожнікова, зразки тканин мануфактур Морозова, Цінделя, Гюбнера, Баранова та інших старовинних російських підприємств. В постійній експозиції представлено також зразки народного одягу, який збирався в ході численних експедицій. Західноєвропейське мистецтво представлено гобеленами XVII–XIX ст., жакардовим ткацтвом, автентичними моделями одягу часів модерну. До збірки входить також унікальна колекція хусток і шалей з Росії, Франції, Китаю, Індії. В музеї можна побачити національні костюми народів Центральної та Південно-східної Азії: килими, халати, головні убори та взуття [7].

Один з найбільш престижних світових центрів з підготовки дизайнерів азійського регіону – це Університет Бунка Гакуен (м. Токіо, Японія), в його складі декілька навчальних закладів і Музей костюма Бунка, відкритий для публічного відвідування. Важливе призначення музею полягає у дослідницькій роботі з експонатами та їх використанні в навчальних цілях. Колекція включає моделі європейського одягу (XVIII–XX століття), традиційне японське вбрання, моделі сучасного одягу, виконані найвідомішими дизайнерами. В структуру музею входить також бібліотека, яка включає понад 320 тисяч найменувань літератури з питань моди [8].

Створення колекції реконструйованого та автентичного одягу під назвою «Костюмотека» почалося незабаром після отримання ліцензії на право готувати фахівців з дизайну одягу та створення Кафедри художнього моделювання костюма в

Київському національному університеті технологій та дизайну (1992 р.). Інформація щодо вірогідного відтворення одягу збиралася з використанням різноманітних джерел: літератури з історії моди та крою, автентичних зразків одягу в музеях та приватних колекціях, образотворчих джерел. До складу робочої групи проєкту входили викладачі та студенти кафедри, за необхідності залучалися сторонні фахівці з музеїв та інших дослідницьких центрів.



а

б

в

г

д

**Рис. 1. Костюмні реконструкції з колекції кафедри художнього моделювання костюма «Костюмотека»: а) європейська сукня середини XIX століття; б) італійська сукня XVI століття; в) англійський дублет XVI століття; г) корсет і панье XVIII століття; д) театральний костюм за ескізом Л. Бакста. Виконавці моделей: Мінаєва І., Білецька З., Риженко О., Хандога М., Колбянова А.**

Колекція історичного костюма, створена за результатами цієї роботи представляє моду всіх історичних епох та різних географічних регіонів – це костюм Європи, країн Сходу, України (рис. 1). Пріоритетними темами в роботі було відтворення оригінального українського одягу (рис. 3 а), а також знакових моделей XX століття. Серед дизайнерів, чії моделі були реконструйовані в ході проєкту, – Поль Пуаре, Жан Пату, Мадлен Віоне, Крістобаль Баленсиага, Габріель Шанель, П'єр Карден, Юбер Живанши, Ів Сен-Лоран (рис. 3 в).



**Рис. 2. Плакат і фото експозиції виставки «Від готики до модерну». Мистецький арсенал, 2011 р.**



«Костюмотека» сьогодні – це не тільки зібрання одягу, доповнень та аксесуарів, це великий банк даних з історії моди та значний досвід з технології практичної реконструкції костюма. Вже багато років фахівці кафедри надають консультативні послуги з питань історії моди, а також сучасних методів відтворення історичного та етнографічного костюма. Зазначимо також, що реконструкція костюма, максимально наближеного до автентичного, вимагає певних коштів. Створення колекції стало можливим завдяки підтримці спонсорів, зокрема компанії «Текстиль-Контакт» та «Селдіко».

Логічним кроком подальшого розвитку проекту стала активна виставкова діяльність. Протягом 2005–2020 рр. були проведені численні виставки – і в стінах університету, і на різноманітних виставкових майданчиках за його межами.



а

б

в

**Рис. 3. Виставки історичного костюма з колекції кафедри художнього моделювання костюма «Костюмотека»: а) «Українське бароко» (КНУТД, 2020 р.); б) «Історія в костюмах» (Музей українського народного декоративного мистецтва, 2005 р., м. Київ); в) «Юбер Живанши для Одрі Хепберн» (Radisson Blu, 2010 р., м. Київ)**



**Рис. 4. Виставка «Гра з часом» (2007 р., Альта-центр, м. Київ)**



**Рис. 5. Показ «Моделі Мадлен Віоне» (2010 р., Молодіжний клуб, м. Київ)**

Найбільш масштабними та резонансними стали такі експозиції: «Історія в костюмах» (м. Київ, Національний музей українського народного декоративного мистецтва, 2005 р.) (рис. 3 б), «Гра з часом» (м. Київ, «Альта Центр», 2007 р.) (рис. 4), «Від готики до модерну» (м. Київ, «Мистецький Арсенал», 2011 р.) (рис. 2),

«Європейський костюм XV–XX століть» (Чернігівський обласний історичний музей ім. В.В. Тарновського, 2014 р.), «Столична мода XVII-XIX століть: кіно та артефакти» (м. Київ, Victoria Museum, 2017 р.), «Костюмотека» (м. Київ, галерея «Брама Заборовського», 2019 р.).

Окремою формою презентації «Костюмотеки», а разом з тим, засобом створення позитивного іміджу університету та просування інформації про навчальний заклад стали покази моделей одягу зі збірки. Відмітимо, зокрема, такі покази: «Моделі Мадлен Біоне» (2010 р., 2012 р.), «Мода ХХ століття» (2018 р., 2019 р.) (рис. 5).

**Висновки.** Сьогодні історія моди та костюма присутня в багатьох освітніх програмах навчальних закладів мистецького спрямування. Місце науки про костюм в академічних колах є досить значущим, а завдяки активній просвітницькій діяльності мода все міцніше входить у свідомість широких кіл населення. Відкритий до загалу музей в навчальному закладі може сприяти формуванню позитивного образу вишу, популяризувати його, в тому числі сприяти залученню абітурієнтів до навчання.

#### **Список використаної літератури**

1. Грищенко І. М. Історія створення та науково-методична роль колекції історичного костюма «Костюмотека» / І. М. Грищенко, Г. В. Кокоріна, Т. В. Ніколаєва // *Art and Design*. – 2018. – № 4 (02). – С. 9–16.
2. Конєва А. В. Музеи моды: историческое знание или каноны искусства / А. В. Конєва // В поисках музейного образа: материалы науч. конф. Санкт-Петербург. – СПб.: изд. СПбГУ, 2007. – С. 257–264.
3. *Fashion and Museums: Theory and Practice*. Marie Riegels Melchior, Birgitta Svensson (eds.). London, New York: Bloomsbury, 2014. 232 p.
4. . Rhode Island School of Design Museum. Стаття про Музей мистецтв школи дизайну в Род-Айленд. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Rhode\\_Island\\_School\\_of\\_Design\\_Museum](https://en.wikipedia.org/wiki/Rhode_Island_School_of_Design_Museum) (дата звернення: 10.11.2020).
5. Museum & Study Collection. Музейно-дослідницька колекція Коледжу Сен Мартін. URL: <https://www.arts.ac.uk/colleges/central-saint-martins/about-csm/museum-and-study-collection> (дата звернення: 10.11.2020).
6. The Museum at FIT. Про музей в Технологічному інститут моди (м. Нью-Йорк, США). URL: <http://www.fitnyc.edu/museum/about/index.php> (дата звернення: 10.11.2020).
7. Музей художніх тканин Російського державного університету ім. А.Н. Косигіна. URL: <https://www.msta.ac.ru/museum3/> (дата звернення: 10.11.2020).
8. Bunka Gakuen Costume Museum. Про музей Університету Бунка Гакуен. URL: <https://museum.bunka.ac.jp/english/> (дата звернення: 10.11.2020).